

UDK 27-312.47-587.5-57(469):316.485.26"20"

Primljeno: 26. 2. 2018.

Prihvaćeno: 26. 6. 2018.

Pregledni članak

FATIMSKA UKAZANJA I PORUKE – STO GODINA POSLIJE

Josip ŠIMIĆ

Vicepostulatura časnoga sluga Božjega o. fra Ante Antića
Vrbaniceva 35, 10 000 Zagreb
josip.simic53@gmail.com

Sažetak

U članku autor raspravlja o ukazanjima Blažene Djevice Marije u Fatimi, koje smješta u povijesni i društveno-politički okvir u Portugalu od druge polovice XVIII. stoljeća pa do ukazanja. Autor ukratko iznosi i popis šesnaest marijanskih ukazanja, koja je Crkva priznala u XVIII., XIX. i XX. stoljeću, od Lausa (Francuska) od 1664. do 1718. godine pa do San Nicolása de los Arroyosa (Argentina) od 1983. do 1990. godine. Potom kratko biva opisan nastanak blagdana i štovanje Anđela Portugala i ukazanja Anđela mira 1915. i 1916. godine, koja su bila nebeska priprava za ukazanja Majke Božje. Nakon toga autor tumači Gospina ukazanja u Fatimi od 13. svibnja do 13. listopada 1917. godine, a zatim ukratko opisuje svako pojedino ukazanje. Potom govori o crkvenom priznanju fatimskih ukazanja i analizira trodijelnu tajnu, tj. tri tajne, koje je Gospa objavila djeci na trećem ukazanju 13. srpnja 1917. godine. Na kraju autor progovara o fatimskim tajnama i porukama, kao i o strahotama XX. stoljeća i našoj zadaći danas.

Ključne riječi: Anđeo Portugala, Anđeo mira, fatimska tajna/tajne, Gospa, Gospina ukazanja.

Uvod

Gospina ukazanja u Fatimi događala su se od 13. svibnja do 13. listopada 1917. godine, osim u mjesecu kolovozu, kada je ukazanje bilo 19. dana toga mjeseca u Valinhosu. Kao priprava Gospinim ukazanjima prethodila su ukazanja Anđela mira u 1915. i 1916. godini. Lucija je imala još tri ukazanja: 10. prosinca 1925. i 1926. godine u Pontevedri u Galiciji i 13. lipnja 1929. godine u Tuyju u Galiciji, u Španjolskoj. Ukazanja su izazivala pozornost velikog broja ljudi, jer se kroz

cijelo XX. stoljeće često govorilo o trima tajnama, ili o tri dijela jedne tajne, koje su objavljene Luciji dos Santos, Franciscu i Jacinti Marto. Ukazanje se usto dogodilo u jeku Prvoga svjetskog rata. Još važnije je to što je uz posvetu subote Bezgrešnom Srcu Marijinu (Pontevedra) u objavljenim tajnama, tj. proročanstvima riječ bila i o obraćenju i posveti Rusije Bezgrešnom Srcu Marijnu (Tuy). Posebnu je pozornost izazivalo to što se spekuliralo o trećoj tajni ili trećem dijelu jedne tajne o atentatu na »biskupa u bijelom«, tj. o atentatu na Svetog Oca papu, a koja je ostala tajnom do 2000. godine.¹

Marijina ukazanja u Fatimi treba promatrati u kontekstu njezinih ukazanja u XIX. i XX. stoljeću, koja su nebeski odgovor na jaku protucrkvenu/protukršćansku društveno-političku situaciju u tom vremenu u brojnim europskim državama. U tom pravcu ide Leonardo Maria Pompei kada objašnjava kako opravdati i protumačiti velik broj marijanskih ukazanja u posljednjim dvama stoljećima: »Čini se da se Gospa željela i želi suprotstaviti sve većem porastu

¹ Usp. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Il Messaggio di Fatima* (26. VI. 2000.), Città del Vaticano, 2000., u: *L'Osservatore Romano*, 27. VI. 2000.; *Enchiridion Vaticanum*, XIX, Bologna, 2004., 974–1021 (dalje: EV, XIX). Dokumentacija sadrži prezentaciju Tarcisija Bertonea, tajnika Kongregacije za nauk vjere; Zapis *Sjećanja* sestre Lucije, napisan za leirijskog biskupa o prvom i drugom dijelu (31. kolovoza 1941.) i trećem dijelu (3. siječnja 1944.) fatimske tajne koji sadrže faksimil Lucijinih zapisa, transkripciju u tiskani tekst na portugalskom i talijanski prijevod. Nakon zapisa slijedi pismo sv. Ivana Pavla II. upućeno s. Luciji za Uskrs 19. travnja 2000. godine prigodom beatifikacije Franje i Jacinte 13. svibnja. On obavještava s. Luciju kako tada neće biti vremena za razgovor, već samo za kratki pozdrav, pa će zato s njom razgovarati tajnik Kongregacije za nauk vjere nadbiskup Tarcisio Bertone u pratnji biskupa Leirije-Fatime Serafima de Sousa Ferreira e Silve. Biskup Leirije-Fatime joj je pročitao papino pismo. Sestra Lucija, počašćena papinom pažnjom, uzela je pismo i ponovno ga pročitala. Mons. Bertone joj je pružio dvostruku omotnicu s njezinim zapisom trećeg dijela tajne, na što je ona rekla da je to njezino pismo i njezin rukopis. Uz pomoć biskupa Leirije-Fatime originalni zapis je pročitao i protumačen. Sestra Lucija se prisjetila kako je troje pastira bilo silno ožalošćeno zbog papine patnje, iako im Gospa nije rekla njegovo ime, te kako je Jacinta ponavljala: »Coitadinho do santo padre, tenho muita pena dos pecadores« (Siromah, Sveti Otac, silno pati zbog grešnika) (EV, XIX, 992). Sestra Lucija se izjasnila da se u potpunosti slaže s papinom izjavom da ga je za atentata 13. svibnja 1981. godine sačuvala Marijina majčinska ruka. Na upit mons. Bertonea zašto je na omotnici zapisala da se ne otvara prije 1960. godine i da li joj je to Gospa rekla, Lucija je odgovorila da joj to nije rekla Gospa, nego da je ona to po svojoj intuiciji zapisala. Državni tajnik kardinal Angelo Sodano na kraju euharistijskog slavlja beatifikacije pročitao je na portugalskom tumačenje trećeg dijela fatimske tajne koje se odnosi na atentat na papu, na progon Crkve i na propast komunizma. U tekstu se navodi da, nažalost, u drugim dijelovima svijeta progono i dalje postoje. Na kraju dokumentacije o Fatimi dodan je teološki komentar kardinala Josepha Ratzingera, prefekta Kongregacije za nauk vjere, u kojem tumači razliku između službene javne objave i privatnih objava, antropološku strukturu privatnih objava i pokušaj tumačenja trećeg dijela fatimske tajne.

fenomena raskršćanjenja i sekularizacije, čiji početak može biti povezan s prosvjetiteljstvom i Francuskom revolucijom. Ona želi i smjera postaviti branu širenju ateizma i nemoralnosti, spuštajući se osobno na prvu liniju da ohrabri, utješi i pouči malo stado kćeri i sinova Božjih, koje mu ostaje vjerno usprkos tomu što se nalaze u brojnim poteškoćama, zahvaljujući rastuženim Gospinim pozivima u majčinskoj utrobi svete Majke Crkve.«²

Kada govorimo o fatimskim ukazanjima prije svega trebamo imati na pameti posve neprijateljsko raspoloženje portugalskih društveno-političkih elita prema Crkvi. Također trebamo govoriti o opomenama i o proročanstvima koje je Bogorodica izrekla. Teološka analiza podrazumijeva provjeravanje autentičnosti ukazanja, tumačenje ukazanja, viđenja i poruka, tj. otkrivanje značenja Marijinih ukazanja,³ prihvaćajući činjenicu da je riječ o privatnim objavama koje su ipak upućene vjerničkom puku.

² Leonardo Maria POMPEI, *Le apparizioni di Maria*, u: Vincenzo SANSONETTI, *Inchiesta su Fatima. Un mistero che dura da cento anni*, Milano, 2017., 161. Usp. Joaquín María ALONSO, *Fatima I–IV: I: Fatima tra passato e presente; II: Veggenti e Apparizioni; III: Il messaggio di Fatima; IV. Culto mariano e irradiazione di Fatima*, u: Stefano DE FIORES – Salvatore MEO (ur.), *Nuovo Dizionario di Mariologia*, Cinisello Balsamo [Milano], 1986., 569–576 (dalje: NDM). Usp. Stefano DE FIORES, *Fatima I. Frömmigkeitsgeschichte*, u: Remigius BÄUMER – Leo SCHEFFCZYK (ur.), *Marienlexikon*, II, Erzabtei St. Ottilien, 1989., 444–450 (dalje: *Marienlexikon*, II); Klaus GUTH, *Geschichtlicher Abriß der marianischen Wallfahrtsbewegungen im deutschsprachigen Raum [Die Erscheinungen von Fatima (1917) und die Anfänge der Wallfahrt]*, u: Wolfgang BEINERT – Heinrich PETRI (ur.), *Handbuch der Marienkunde*, II, Regensburg, 1997., 433–436. Također usp. Stefano DE FIORES, *Fatima, V. Valutazione teologica e attualità di Fatima*, u: NDM, 576–580. O općem teološkom značenju marijanskih ukazanja vidi: Ivan DUGANDŽIĆ, *Teološko značenje marijanskih ukazanja*, u: Vlado KOŠIĆ – Manda SVIRAC (ur.), *Ukazanja Blažene Djevice Marije između povijesti, vjere i teologije*, Zbornik radova hrvatske skupine na XXII. međunarodnom mariološko-marijanskom kongresu u Lurdu, 4. – 8. rujna 2008., Zagreb, 2013., 101–114.

³ Usp. José Jacinto FERREIRA DE FARIAS, *Les Révélations privées dans la vie de l'Église à propos du »Message de Fatima« de la Congrégation de la doctrine pour la Foi (26 Juin 2000). Analyse et Interprétation*, u: *Apparitions Beatae Mariae Virginis in historia, Fide, Theologia*, Acta Congressus Mariologici Mariani Internationalis in civitate Lourdes anno 2008 celebrati, *Studia in sessionibus plenariis exhibita*, I, Città del Vaticano, 2010., 57–76; Jean-Pierre SIEME LASOUL, *Lourdes-Fatima-Kibeho: Affinités et différences conformément a la thématique des »derniers temps«*, u: *Apparitions Beatae Mariae Virginis in historia, Fide, Theologia*, 285–328. O teološkom značenju privatnih objava i o njihovoj teološkoj i psihološkoj problematici raspravlja Karl RAHNER, *Visionen und Prophezeiungen*, Freiburg/B., 1958., 15–30, 32, 36, 38–39, 40–41, 72–73, 76–88, 102–107 (Čudo plesa Sunca u Fatimi, 104–105).

1. Društveni i politički kontekst u Portugalu od kraja XVIII. do početka XX. stoljeća

Portugalsko Kraljevstvo je od XV. stoljeća pod papinskim patronatom i smatrano je na neki način feudom Svete Stolice.⁴ Papa Benedikt XIV. dodijelio je 1749. godine kralju Joãu V. (1706. – 1750.) naslov *Rex fidelissimus*. Prvi prodor prosvjetiteljskih, sekularističkih, protestantskih i masonskih ideja u Portugal dolazi već s vladavinom kralja don Josóa I. (1750. – 1777.), koji je bio pod jakim utjecajem jednoga od svojih glavnih savjetnika i premijera Marquêsa Pombala⁵ (Sebastião José de Carvalho e Melo), koji je prosvjetiteljske protucrkvene ideje pokupio za vrijeme boravka na dvoru u Beču (1743.) u vrijeme cara Josipa II., tako da su u to vrijeme odnosi sa Svetom Stolicom bili jako zategnuti. Godine 1761. otvorena je prva protestantska crkva. Kralj José uplitao se je u crkvene poslove i zauzeo neprijateljski stav prema Svetoj Stolici, koji je kulminirao prekidom diplomatskih odnosa sa Svetom Stolicom (1760. – 1769.) i zabranom isusovačkog reda (1759.) u vrijeme pape Klementa XIII. (1758. – 1769.). Premijer Pombal proveo je i reformu školstva u jozefinističkom duhu, a nastojao je kontrolirati i kulturne ustanove kako bi spriječio utjecaj klera i visokog plemstva. Nakon smrti kralja Josóa I. Pombal je svrgnut s vlasti, pa je potom 1779. bio i osuđen. O pombalizmu u Portugalu sve do danas postoje velike kontroverzije.

Nakon prosvjetiteljstva slijedi veliki prodor ideja Francuske revolucije, antiklerikalizma i masonskih ideja, posebno od Napoleonove okupacije, koja je trajala trinaest godina a čija posljedica je bila borba protiv plemstva i klera. Revolucija, koja je 1820. godine ukinula kraljevski apsolutizam, bila je posve prožeta prosvjetiteljskim, sekularističkim i masonskim idejama a donijela je sekularizaciju crkvenih dobara i ukidanje desetine 1821. godine. Stanje u Portugalu prožimao je stalni sukob između antiklerikalnih liberalnih i konzervativnih centara moći. Nakon pobjede liberala u građanskom sukobu 1834. godine ponovno su prekinuti diplomatski odnosi sa Svetom Stolicom. Uslijedilo je ukidanje crkvenih redova i protjerivanje njihovih članova, smanjivanje broja biskupija, skidanje neposlušnih, tzv. konzervativnih biskupa, i postavljanje na njihova mjesta poslušnih biskupskih vikara. Godine 1841. stanje se donekle popravilo ponovnim uspostavljanjem diplomatskih odnosa sa Svetom Stolicom

⁴ Usp. Carlos A. MOREIRA AZEVEDO, Portugal, u: *Lexikon für Theologie und Kirche*, VIII, Freiburg – Basel – Rom – Wien, 1999., 438–440 (dalje: LThK); Eloy BUENO DE LA FUENTE, *A Mensagem de Fátima. A misericórdia de Deus: o triunfo do amor nos dramas da história*, Santuário de Fátima, 2014., 57–86; Vincenzo SANSONETTI, *Inchiesta su Fatima*, 12, 14–15, 17–23.

⁵ Usp. Carlos A. MOREIRA AZEVEDO, Pombal, u: LThK, VIII, 407–408.

i sklapanjem konkordata 1848. godine. Tako je papa Pio IX.⁶ (1846. – 1878.) zbog stanja u Portugalu doslovno upozorio portugalske hodočasnike na moćne neprijatelje koji žele uništiti i posljednji znak katolicizma u Portugalu. U drugoj polovici XIX. stoljeća Portugal je ustavna monarhija u kojoj se na vlasti stalno izmjenjuju protukatoličke liberalne sekularističke i prokatoličke vlade. Stanje se ponovno zaoštava 1869. godine s utemeljenjem tajnog društva po uzoru na talijanske karbonare⁷ i Velike masonske lože, koja 1876. godine utemeljuje Republikansku stranku. U takvoj situaciji liberalni laički katolicizam ostao je u manjini i nije se uspio društveno politički organizirati.

Ipak 1860. godine javlja se katolički socijalni pokret, župe se obnavljaju i protjerani redovi vraćaju. Sljedeće godine 1861. uvedeno je građansko sklapanje braka. Pomalo nastaje radnička klasa pa se nakon 1871. godine i posebno nakon 1891. godine osnivaju katolička radnička udruženja (Círculos Católicos Operários), koja su 1907. godine imala 12.000 članova. Oni su se borili za daljnju izobrazbu, poboljšanje uvjeta rada i provođenje kršćanskih načela na radu i u privredi. Godine 1884. utemeljen je Katolički parlamentarni centar (Centro Católico Parlamentar), a 1901. godine Akademski centar kršćanske demokracije (Centro Académico da Democracia Cristã). Godine 1903. održan je prvi kongres kršćanske demokracije kojim je predsjedao Manuel Frutoso da Fonseca. Posljedice antiklerikalnih republikanskih ideja dovele su do atentata i ubojstva kralja don Carlosa i njegova sina 1908. godine u samom središtu Lisabona. Nakon izbijanja revolucije i proglašenja republike 5. listopada 1910. godine ponovno dolazi do napada na kler i na crkvene ustanove, oskvrnuća, oduzimanja i pljačke crkvene imovine, ukidanja i raspuštanja redova, kao i do ubojstava brojnih svećenika, redovnika i redovnica, ukidanja kršćanskih blagdana i do ukidanja vjeronauka u školama. Nakon pobjede Demokratske stranke na izborima 1911. godine na vlast dolazi vlada sastavljena od visoko rangiranih masona. Crkva je odvojena od države, a na proslavi »praznika drveta« sudionici su nosili natpise: »Bez Boga i bez religije«. Predsjednik vlade Alfonso Costa 26. ožujka 1911. godine na Kongresu Slobodne misli, a to je zapravo bila masonska loža, u nazočnosti visokog predstavnika francuske masonerije, izjavio je da će

⁶ XIX. stoljeće u Europi bilo je prožeto sekularističkim ideologijama posve protivnim Katoličkoj crkvi i kršćanskim moralnim idealima i načelima. Zato nije iznenađujuće da je takvo stanje proizvelo brojne protucrkvne revolucije u Europi, ali i u Meksiku i drugdje, nastojeći do kraja potkopati i razoriti autoritet Katoličke crkve i kršćanske civilizacije. Dvije godine nakon uništenja papinske države i zauzeća Rima 1873. godine Ivan don Bosco, nakon što se 1871. dva puta u Rimu susreo s papom Pijom IX., piše mu proročansko pismo. Usp. *I sogni di Don Bosco*, Siena, 1979.

⁷ Usp. Michael F. FELDKAMP, Carbonari, u: LThK, II, 942–943.

kroz nekoliko naraštaja, zahvaljujući odvajanju Crkve od države, kršćanska vjera zauvijek nestati iz Portugala.

Papa Pio X. objavio je 24. svibnja 1911. godine encikliku *Iamdudum in Lusitania* (*Već odavno u Portugalu*) kako bi ohrabrio vjernike i upozorio ih na opasnost od antiklerikalnih i sekularističkih ideja. Te godine dolazi do potpunog odvajanja Crkve od države. Svi biskupi bivaju 1911./1912. protjerani iz Portugala. Četiri godine nakon proglašenja republike antiklerikalno sekularističko raspoloženje bilo je na vrhuncu.

U tako teškoj situaciji portugalski katolici stvorili su molitveni pokret za mir s procesijama i zazivima Blažene Djevice Marije, kraljice Portugala. Godine 1916. u cijeloj je zemlji organizirano moljenje krunice za mir i utemeljen je marijanski kruničarski savez,⁸ kojemu je pristupilo veliko mnoštvo ljudi, kako u gradovima tako i u selima. Revolucionarna vlada uvela je zemlju u Prvi svjetski rat. Dok je kršćanski portugalski narod molio krunicu, u Fatimi se najprije više puta 1915. i 1916. godine ukazao Anđeo mira (Anđeo Portugala), i potom 1917. godine šest puta Gospa.

Katolicima je Gospino ukazanje u Fatimi bilo znak s neba i velika utjeha, kako u ratnim strahotama tako i u protucrkvenom i protukatoličkom raspoloženju vlasti u Portugalu i u nekim drugim europskim zemljama.⁹ Vidioci su i tada prolazili određene provjere i bili ispitivani od crkvenih vlasti, jer je to bila crkvena praksa, ali i od građanskih vlasti. Sjetimo se da je u Lurdu i Bernardica bila ispitivana.

Do 1921. uslijedile su daljnje revolucije, državni udari i ustanci. Crkva se usredotočila na borbu protiv novih zakona, koji su bili neprijateljski prema Crkvi, i na utemeljenje Katoličkog centra (Centro Católico) 1917. godine. Proročanstvo da će se u Portugalu sačuvati prava vjera dolazi do izražaja 1926. godine, kada masonska elita, koja je na vlasti od 1910. godine, na do danas neobjašnjiv način gubi vlast. Godine 1928. Antonio de Oliveira Salazar (1889. – 1970.) sanira državne financije i 1933. godine s Pokretom ujedinjenja bez političkih stranaka uvodi autoritarnu vlast u Portugalu sve do 1968. godine. On je priznao djelo-

⁸ Trebamo se prisjetiti kako je papa Pio V., neposredno prije pomorske bitke kod Lepanta 1571. godine, pozvao kršćanski svijet da moli Gospinu krunicu. Zahvaljujući molitvi krunice i Gospinoj pomoći, kršćansko je brodogradništvo, iako upola slabije, nadmoćno pobijedilo 7. listopada 1571. godine. U znak zahvale Pio V., nazvan »prvi papa krunice«, uveo je bulom *Monet Apostolus* 1573. godine Svetkovnu Gospe od krunice na prvu nedjelju listopada. Prisjetimo se i naših branitelja koji su s krunicom oko vrata branili i obranili domovinu od daleko jačeg neprijatelja.

⁹ Usp. José Miguel SARDICA, Sociedade portuguesa (época das aparições), u: Carlos A. MOREIRA AZEVEDO – Lucians CRISTINO, *Enciclopédia de Fátima*, Estoril, 2007., 542–546.

vanje Crkve i usprkos odvojenosti Crkve od države, priznao kršćanski nauk, moralno učenje i djelovanje na odgojnom planu, a 1940. godine sklopa novi konkordat sa Svetom Stolicom. Vrhunac crkvenih nastojanja su tri sljedeća događaja: Nacionalni koncil sazvan 1926. godine, posveta portugalske nacije Bezgrešnom Srcu Marijinu 13. svibnja 1931. godine i utemeljenje Katoličke akcije (Accção Católica) 1933. godine. Oživljavanju vjerskog života i jačanju kršćanskih ideala pridonijela su Gospina ukazanja u Fatimi i sve veći broj hodočasnika.

2. Kratak pregled Marijinih ukazanja u XIX. i XX. stoljeću

U dvije tisuće godina kršćanstva dogodila su se brojna Marijina priznata i nepriznata ukazanja, a posebno u XIX. i XX. stoljeću, dakako ima i onih koje je Crkva prihvatila kao i onih koje Crkva nije prihvatila. Priznati i pouzdani proučavatelji Marijinih ukazanja navode velik broj ukazanja, prihvaćenih i neprihvaćenih. Robert Ernst u *Leksikonu Marijinih ukazanja*¹⁰ nabraja 600 ukazanja u dvije tisuće godina kršćanstva, dok ih Gottfried Hierzenberger i Otto Nedomansky u knjizi *Ukazanja i poruke Bogorodice Marije*¹¹ u dvije tisuće godina kršćanstva nabrajaju ravno 900. René Laurentin i Patrick Sbalchiero u *Rječniku ukazanja Djevice Marije*¹² govore o 2.400 ukazanja u dvije tisuće godina kršćanstva. Brojna ukazanja, oko 100, govore o ratovima, propasti komunizma i kraju vremenâ.¹³

U XIX. stoljeću Robert Ernst nabraja 88 ukazanja, a u XX. stoljeću do Fatime 18, dok Gottfried Hierzenberger i Otto Nedomansky u XIX. stoljeću nabrajaju 104, a u XX. stoljeću do Fatime 24 ukazanja. René Laurentin i Patrick

¹⁰ Usp. Robert ERNST (ur.), *Lexikon der Marienerscheinungen*, Walhorn [Belgija], 1985.

¹¹ Usp. Gottfried HIERZENBERGER – Otto NEDOMANSKY (ur.), *Erscheinungen und Botschaften der Gottesmutter Maria*, Augsburg, 1998.

¹² Usp. René LAURENTIN – Patrick SBALCHIERO (ur.), *Dictionnaire des «apparitions» de la Vierge Marie*, Paris, 2007. Préface du cardinal Roger Etchegaray. Inventaire des origines à nos jours: méthodologie, bilan interdisciplinaire, prospective. Talijansko izdanje: *Dizionario delle apparizioni della Vergine Maria*, Roma, 2010.

¹³ Usp. *Marie et la fin des temps, III – Approche historico-théologique*, Paris, 1987: Henry CHAVANNES, Marie et les derniers temps point de vue dogmatique, 103–130; Philippe J. JOBERT, Marie et les derniers temps: esquisse de réflexion théologique, 173–187; Théodore KOEHLER, Dernier temps, temps nouveaux. Un «pourquoi» des apparitions de Notre Dame à la charnière des temps, 189–209. *Marié et la fin des temps, I – Approche biblique*, Paris, 1985: Henri CAZELLES, Marie et les derniers temps, 35–45; René LAURENTIN, Marie dans la dernière économie selon les textes du Nouveau Testament, 61–90. *Marie et la fin des temps, II – Approches patristique*, Paris, 1986: Pierre YOUSIF, Marie et les derniers temps chez saint Ephrem de Nisibe, 29–55; Jacques PINTARD, La fin des temps et Marie chez saint Augustin, 57–75; Marie et la fin des temps dans la tradition orientale grecque et russe, 77–105.

Sbalchiero govore o još daleko većem broju. Od početka XIX. stoljeća broj marijanskih ukazanja silno se povećao. Francuski benediktinac Bernard Billet samo u razdoblju od 1928. do 1975. nabraja 232 Gospina ukazanja u 32 zemlje, dok neki drugi govore o 271 ukazanja od 1901. do 1995., koja pokazuju da nas Gospa nikada ne ostavlja same.¹⁴

Vicenzo Sansonetti u XVIII., XIX. i XX. stoljeću nabraja 16 crkvenopriznatih marijanskih ukazanja: 1) Laus (Francuska), 1664. – 1718. (Benôite Rencurel); 2) Rim, 1842. (Alfonso Ratisbonne); 3) La Salette (Francuska), 1846. (Massimino Giraud i Melania Calvet); 4) Lourdes (Francuska), 1858. (Bernadette Soubirous); 5) Champion (Usa), 1859. (Adele Brise); 6) Pontamin (Francuska), 1871. (Eugènei Joseph Barbedette, François Richer i Jeanne Lebossé); 7) Gietrezwald (Poljska), 1877. (Justine Szafrynska i Barbara Samulowska); 8) Knock (Irska), 1879. (Margaret Beirne i više drugih osoba); 9) Fatima (Portugal), 1917. (Lucia dos Santos, Fransisco i Jacinta Marto); 10) Beauring (Belgija), 1932. – 1933. (Fernande, Gilberte i Albert Voisin, Andrée i Gilberta Degeimbre); 11) Banneux (Belgija), 1933. (Marquette Béco); 12) Amsterdam (Nizozemska), 1945. – 1959. (Ida Peerdman); 13) Akita (Japan), 1973. – 1981. (Agnes Sasagawa); 14) Betania (Venezuela), 1976. – 1990. (Maria Esperanza Medrano); 15) Kibeho (Ruanda), 1981. – 1986. (Alphonsine Mumereke, Nathalie Ukamazimpaka i Marie-Claire Mukangango); 16) San Nicolás de los Arroyos (Argentina), 1983. – 1999. (Gladys Herminia Quiroga de Motta).¹⁵

3. Štovanje Anđela Portugala i ukazanja Anđela mira

3.1. Štovanje Anđela Portugala

Blagdan Anđela (čuvara) Portugala,¹⁶ čiji se blagdan slavi od 1340. godine, kada je kršćanska vojska kastiljansko-aragonsko-portugalske koalicije pod zapovjedništvom kralja don Alfonsa IV. u bitki kod Rio Salada nadmoćno pobijedila Maure, vojsku Merinida berberske dinastije iz Maroka i vojsku Nasrida iz Granade.¹⁷ Od XVI. stoljeća dopuštenjem pape Lava X. u Portugalu postoji liturgijski blagdan Anđela (čuvara) Portugala. U reformi svetačkog kalendara, koja je provedena odredbom pape Pija X., taj blagdan je uklonjen iz liturgijskog kalendara. Sačuvao se samo u biskupiji Braga. Sveta kongregacija za obre-

¹⁴ Usp. Vincenzo SANSONETTI, *Inchiesta su Fatima*, 161.

¹⁵ Usp. *Isto*, 164. U zagradama navodimo ime država i ime vidjelaca ili vidjelica.

¹⁶ Usp. João Francisco MARQUES, Anjo de Portugal, u: Carlos A. MOREIRA AZEVEDO – Luciano CRISTINO, *Enciclopédia de Fátima*, 32–38.

¹⁷ Usp. Vincenzo SANSONETTI, *Inchiesta su Fatima*, 12.

de ponovno je uspostavila taj blagdan za cijeli Portugal 1952. godine i odredila da se slavi 21. srpnja. O tome postoje različite analize na više jezika.

3.2. Ukazivanje Anđela mira u Fatimi 1915. i 1916. godine

Ukazanijma Gospe u Fatimi prethodila su ukazanja anđela koji se predstavljao kao Anđeo mira. Ta ukazanja zapravo su priprava za ukazanja Blažene Djevice Marije. António Augusto Borelli govori o viđenjima 1915. godine, kojima su uz Luciju nazočile još tri pastirice: Maria Roza Matias, Tereza Matias i Maria Justino, kao i o ukazanjima Anđela Portugala 1916. godine, kojima su nazočili Lucija, Francisco i Jacinta.¹⁸ Eloy Bueno de la Fuente također govori o ukazanjima anđela 1915. i 1916.¹⁹ Joaquín María Alonso govori samo o ukazanjima anđela 1916. godine u Fatimi.²⁰ Manfred Hauke, profesor sustavne teologije u Luganu, o tom je u časopisu *Theologisches* objavio iscrpnu analizu.²¹ Prema njemu riječ je o trima ukazanjima 1915. godine i trima 1916. godine, koja su bila priprava za Marijina ukazanja u Fatimi. On se poziva na svjedočanstvo s. Lucije, posebno na njezino drugo sjećanje (1937.) i četvrto sjećanje (1941.).²² Navodi da je s. Lucija 21. svibnja 1946. godine u pratnji svjedoka nakon 25 godina obišla mjesta anđelovih ukazanja.²³

¹⁸ Usp. António Augusto BORELLI, *Fátima. Poruka tragedije ili nade?*, Zagreb, 2016. (*Fátima. Mensagem de tragédia ou de esperança?*) gdje autor na str. 33 opisuje viđenja iz 1915. godine, a na str. 29–32 ukazanja Anđela Portugala, gdje se između ostalog poziva na drugo i četvrto Lucijino sjećanje.

¹⁹ Usp. Eloy Bueno DE LA FUENTE, *A Mensagem de Fátima*, 87–90: Lúcia e as angelofanias dos anos 1915–1916.

²⁰ Usp. Joaquín María ALONSO, *Fátima*, 570–571 govori o trima ukazanjima 1916. godine. Na prvom ukazanju Anđeo je djecu naučio sljedeću molitvu: »Bože moj, ja vjerujem u vas, nadam vam se i ljubim vas. Molim za oprostjenje onima koji vam ne vjeruju, koji vam se ne nadaju i koji vas ne ljube.« Na drugom ukazanju anđeo ih je poučio o važnosti vježbanja u svakodnevnim žrtvama. Na trećem ukazanju anđeo ih je naučio još jednu molitvu: »Presveto Trojstvo, Oče, Sine i Duše Sveti, najdublje vam se klanjam i prinosisim vam presveto tijelo, krvi, dušu i božanstvo Isusa Krista, nazočno u svim svetohraništima na svijetu, kao zadovoljštinu za uvrede, za svetogrđa, za ravnodušnost s kojom on biva vrijeđan. Molim za obraćenje bijednih grešnika po beskonačnim zaslugama Presvetog Srca Isusova i Prečistog Srca Marijina.« Nakon toga Anđeo je djecu pričestio na mističan način. Stanje vidjelaca nakon toga sestra Lucija opisuje sljedećim riječima: »Osjećaj Božje nazočnosti bio je toliko jak da nas je u potpunosti apsorbirao [...] činilo se da nas oslobađa uporabe tjelesnih osjetila. [...] Mir i sreća koju smo osjećali bili su veliki, ali posve unutarnji, s dušom posve uronjenom u Boga.«

²¹ Usp. Manfred HAUKE, *Engelerscheinungen von Fatima 1915–1916. Historische und theologische Bestandsaufnahme*, u: *Theologisches*, 46 (2016.) 7–8, 323–335.

²² Usp. *Isto*, 330–334.

²³ Usp. *Isto*, 339.

Ukazanja Anđela mira, koji se prema analizi sjećanja s. Lucije (*Memórias*), koja je proveo Manfred Hauke, triput ukazao u 1915. i triput u 1916. godini,²⁴ čini nam se razložnim povezati s tradicijom štovanja Anđela (čuvara) Portugala. O tome se u popularnim izdanjima malo govori. Jedan broj proučavatelja fatimskih ukazanja govori samo o trima ukazanjima Anđela mira u 1916. godini.²⁵ Iscrpnji podatci o ukazanjima Anđela Portugala nalaze se u drugom i četvrtom dijelu *Memórias* sestre Lucije, koja je ona zabilježila na traženje biskupa Fatime 1937. i 1941. godine, a prve zabilješke nastale su 13. svibnja 1936. godine, kada ih je Lucija zabilježila sa svojim ispovjednikom.²⁶ Za ukazanja u 1916. godini Lucija piše u svojoj izjavi da se anđeo ukazao dvaput na uzvisini Loca de Cabeço i jednom u vrtu njezine kuće.

4. Fatimska ukazanja – nastavak Marijinih objava u XIX. i početkom XX. stoljeća

4.1. Gospina ukazanja u Fatimi 1917. godine

Ukazanja Blažene Djevice Marije učinila su Fatimu jednim od najvećih, najpoznatijih i najposvećenijih hodočasničkih mjesta u kršćanskom svijetu. Gospa se ukazala desetogodišnjoj Luciji dos Santos, devetogodišnjem Franciscu Marto i njegovoj dvije godine mlađoj sestri Jacinti. Ukazala im se na mjestu zvanom Cova da Iria u obličju lijepe mlade žene obučene u bijelu haljinu sa sjajućom krunicom sa zlatnim križem, koja je visjela iz njezinih pobožno sklopljenih ruku. Bila je ogrnuta snježno bijelim plaštem sa zlatnim obrubom.

²⁴ Usp. *Schwester Lucia spricht über Fatima, Erinnerungen der Schwester Lucia I, Fátima*, ¹⁰2011., 79–84. Brojni proučavatelji fatimskih događaja i posebno *Memórias – sjećanja* sestre Lucije jasno opisuju tri ukazanja Anđela Portugala u 1916., dok o ukazanjima u 1915. uopće ne govore ili ne govore jasno. Iznimku čini Manfred Hauke, koji nakon analize Lucijinih sjećanja jasno nabraja i opisuje tri ukazanja u 1915. i tri u 1916. Usp. Manfred HAUKE, *Engelserscheinungen von Fatima*, 323–354; Carmelo DE COIMBRA, *Um caminho sob o olhar de Maria. Biografia da Irmã Maria Lúcia de Jesus e de Coração Imaculado*, Marco de Canaveses, 2016.; *Documentazione critica su Fatima, Selezione di documenti (1917–1930)*, Città del Vaticano, 2016.; Paulo Jorge MOREIRA COELHO, *Ciclo Angélico a pedagogia de adoração reparadora*, u: *Congresso internacional: Fátima para o século XXI*, Fátima, 2008., 205–226; João Francisco MARQUES, *Anjo de Portugal*, u: Carlos A. MOREIRA AZEVEDO – Luciano CRISTINO, *Enciclopédia de Fatima*, 32–38; Michael de la SAINTE TRINITÉ (Dom François Marie VELUT), *Toute la vérité sur Fatima*, Saint-Perres-lès-Vaudes, 1992.

²⁵ Usp. Joaquín María ALONSO, *Fatima*, 570–571.

²⁶ Usp. António Maria MARTINS, *Documentos de Fátima*, Porto, 1976., 456–461; Irmã Maria Lúcia SANTOS, *Memórias I–VI*, P. Luis Kondor (ur.), SVD, uvod i bilješke napisao P. Joaquín María Alonso, CME, Fatima, 2004.; Lúcia de JESUS, *Memórias*, Edição crítica de Cristina Sobral, Fátima, 2016.

Posljednje ukazanje 13. listopada bilo je popraćeno sunčanim čudom koje je vidjelo i posvjedočilo više od 50 000 okupljenih. Gospa, koja je već kod prvog ukazanja rekla djeci da dolazi s neba, dugo je razgovarala s djecom. Pozvala ih je na obraćenje i pokoru, na pobožno i neumorno moljenje krunice. Usto ih je naučila da na kraju svake desetice iza Slava Ocu mole: »O, moj Isuse, oprosti nam naše grijeh! Očuvaj nas od paklenog ognja i dovedi u raj sve duše, osobito one potrebne tvoga milosrđa.«²⁷ Franji i Jacinti rekla je na drugom ukazanju da će uskoro umrijeti.²⁸ Uz poruke prorekla je i neke događaje koji su se kasnije ostvariti. Pozvala je na posvećenje Rusije njezinu Prečistom Srcu i prorekla obraćenje Rusije. To je ponovila i na ukazanjima u Pontevedri 10. prosinca 1925. godine i 15. veljače 1926. godine²⁹ i u Tuyju 1929. godine.³⁰

Ukazanja je 1917. godine bilo ukupno šest i to od 13. svibnja do 13. listopada u Cova da Iria, osim u kolovozu, kada je ukazanje bilo 19. kolovoza u obližnjem Valinhosu. Uzrok promjeni mjesta i datuma ukazanja jest to što su građanske vlasti, točnije načelnik općine Vila Nova de Ourém, uhitio djecu i odveo ih u zatvor na nekoliko dana kako bi ih ispitao. Jedno vrijeme Lucija je tvrdila u svojim bilješkama da se to ukazanje dogodilo 15. kolovoza, ali je poslije i sama to ispravila i potvrdila da je to bilo 19. kolovoza.³¹

²⁷ Jean Pierre SIEME LASOUL, Lourdes-Fatima-Kibeho, 299. Također usp. Vittorio MES-SORI, *Un mistero che inquieta e che consola*. Prefazione, u: Vincenzo SANSONETTI, *Inchiesta su Fatima*, XX.

²⁸ Usp. António Augusto BORELLI, *Fatima. Poruka tragedije ili nade?*, 39.

²⁹ Usp. Jean Pierre SIEME LASOUL, Lourdes-Fatima-Kibeho, 297, gdje autor spominje i drugo ukazanje u Pontevedri 1926. godine. Također usp. Joaquín María ALONSO, *Fatima*, 572–573.

³⁰ Usp. Vincenzo SANSONETTI, *Inchiesta su Fatima*, 31–33.

³¹ Usp. Eloy BUENO DE LA FUENTE, *A Mensagem de Fátima*, 95–96, gdje navodi Lucijinu tvrdnju da se četvrto ukazanje dogodilo 15. kolovoza, ali u bilješci 89. na str. 95 donosi i mišljenje Joaquína Maríe Alonsa da su djeca puštena iz zatvora nakon ispitivanja tek 15. kolovoza te da je četvrto ukazanje bilo 19. kolovoza. Životopisac sestre Lucije Carmelo de Coimbra piše da je četvrto ukazanje bilo 19. kolovoza. Usp. Carmelo DE COIMBRA, *Um caminho sob o olhar de Maria*, 77–80. O određenoj dvojbi kod Lucije govori i António Augusto BORELLI, *Fatima. Poruka tragedije ili nade?*, 60, bilj. 8: »U Sjećanjima br. II. i br. IV. navodi da se spomenuto ukazanje dogodilo petnaestog kolovoza. U odgovoru dr. Goulvenu opredjeljuje se, međutim za devetnaesti, pišući na okrajku lista 'Sklonija sam vjerovati da je riječ upravo o tom datumu, jer da se ukazanje dogodilo petnaestog, u tom bismo slučaju samo jedan cijeli dan proveli u zatvoru, a sjećam se da je to bilo duže'.« Također usp. Sebastião MARTINS DOS REIS, *A Vidente de Fátima dialoga e responde pelas Aparições*, Braga, 1970., 43; Peter STILWELL – Cristina SÁ CARVALHO, *Aparições*, u: Carlos A. MOREIRA AZEVEDO – Luciano CRISTINO, *Enciclopédia de Fátima*, 38–46; *Documentazione critica su Fatima*, 31–33.

4.2. Ukazanja pojedinačno

Prvo ukazanje dogodilo se 13. svibnja 1917. godine dok su se djeca igrala nakon ručka i molitve krunice. Nad jednim od grmova na oko metar i pol udaljenosti opazili su lik mlade ženske osobe ozbiljna lica u bijeloj haljini i plaštu i s krunicom koja je visjela iz sklopljenih ruku i oko koje se širila jaka svjetlost. Nakon što je umirila djecu i potvrdila svoje nebesko podrijetlo preporučila im je da dolaze na isto mjesto istog dana u mjesecu sljedećih šest mjeseci.³² Na kraju ih je potakla na iskazivanje zadovoljštine Bogu i da mole svakodnevno krunicu.

Na *drugom ukazanju* 13. lipnja djecu je dopratilo pedesetak odraslih. Gospa je djeci objavila da će ubrzo Franju i Jacintu uzeti k sebi,³³ a da će Lucija dugo živjeti jer Isus želi da ona svjedoči ljudima ljubav prema njezinu Bezgrešnom Srcu. Svima koji budu činili tu pobožnost obećala je spasenje i mjesto pred prijestoljem Božjim.

Na *trećem ukazanju* 13. srpnja Gospa je djeci objavila fatimsku tajnu u tri dijela, ili tri tajne.³⁴ Najprije im je pokazala pakao i upozorila ih da ljudi moraju prestati vrijeđati Boga i početi iskazivati pobožnost njezinu Bezgrešnom Srcu, jer će zbog grijeha izbiti novi rat u vrijeme Pija XI. Upozorila je da, kako bi se ta zla izbjegla, treba moliti za obraćenje grešnika i za posvetu Rusije njezinu Bezgrešnom Srcu i uvesti slavlje prvih subota s pričješću i jasno potvrdila: »Na kraju će pobijediti moje Bezgrešno Srce. Sveti Otac će posvetiti Rusiju. Ona će se obratiti i svijetu će biti dan mir. Portugal će stalno čuvati nauk vjere.«³⁵ Ostatak te tajne, koju je Lucija zapisala 1943. godine, bio je pohranjen u Vatikanu i objavljen tek 2000. godine.³⁶

Na *četvrtom ukazanju* 19. kolovoza, koje je bilo u Valinhosu, zbog ispitivanja i zadržavanja djece u zatvoru, Gospa je djeci preporučila: »Molite, puno

³² Usp. Joaquín María ALONSO, *Fatima*, 570–572. Usp. Stefano DE FIORES, *Fatima I*, u: *Marienlexikon*, II, 445–447; *Documentazione critica su Fatima*, doc. 9, 52–54; Eloy BUENO DE LA FUENTE, *A Mensagem de Fátima*, 90–99; António Augusto BORELLI, *Fatima, Poruka tragedije ili nade?*, 35–67; Carmelo DE COIMBRA, *Um caminho sob o olhar de Maria. Biografia da Irmã Maria Lúcia de Jesus e de Coração Imaculado*, 48–94.

³³ Franjo je umro 4. travnja 1919. u rodnoj kući, a Jacinta 20. veljače 1920. od upale pluća u bolnici Dona Estefânia u Lisabonu. Usp. Vincenzo SANSONETTI, *Inchiesta su Fatima*, 71. Usp. također António Augusto BORELLI, *Fatima. Poruka tragedije ili nade?*, 39; Eloy BUENO DE LA FUENTE, *A Mensagem de Fátima*, 91–92; *Documentazione critica su Fatima*, 34.

³⁴ Usp. António Augusto BORELLI, *Fatima. Poruka tragedije ili nade?*, 40–60; Joaquín María ALONSO, *Fatima*, 571–572; Eloy BUENO DE LA FUENTE, *A Mensagem de Fátima*, 92–95; *Documentazione critica su Fatima*, 35–38.

³⁵ Joaquín María ALONSO, *Fatima*, 571–572; *Documentazione critica su Fatima*, 35–36.

³⁶ Usp. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Il Messaggio di Fatima*, 989–989.

molite i činite žrtve za grešnike. Pazite, mnoge duše završavaju u paklu jer se nitko ne žrtvuje i ne moli za njih.«³⁷

Na *petom ukazanju* 13. rujna Gospa je izrazila žaljenje zbog patnje nanese- ne djeci u zatvoru, obećala ozdravljenje nekih bolesnika i najavila posljednje ukazanje u listopadu.³⁸

O *šestom ukazanju* 13. listopada, pisale su sve velike lisabonske novine, da će Marija učiniti čudo kako bi svi povjerovali. Na dan ukazanja okupilo se u Cova da Iria preko 50 000 ljudi. Gospa je rekla: »Ja sam Gospa od krunice. Želim da se ovdje sagradi kapelica u moju čast. Rat će uskoro završiti i vojnici će se vratiti svojim kućama. [...] Neka više ne vrijeđaju Boga, jer je već previše vrijeđan.«³⁹ Kada je ukazanje prestalo, uslijedili su znakovi. Najprije tzv. ples Sunca: vrtoglavo okretanje Sunca oko vlastite osi. Njegova svjetlost pokazala se u duginim bojama, isijavajući zrake u svim pravcima. Potom je Sunce tri puta jurnulo prema zemlji. Taj čudesni događaj Gospa je navijestila tri mjeseca prije kao znak s neba. Svjetski astronomski opservatoriji nisu zabilježili nika- kve promjene na Suncu. Ukazanja u Fatimi izazvala su vrlo brzo pozornost svijeta i mnogih hodočasnika koji su dolazili u Cova da Iria.

4.3. Crkveno priznanje ukazanja

Lucija je 1921. godine stupila u red sestara sv. Doroteje u Portu i dok je bila u postulatori u Pontevedri 1925. i 1926. godine ukazala joj se Gospa. Dana 25. ožujka 1948. prelazi u karmelićanski samostan sv. Terezije u Coimbri.⁴⁰ Godine 1936. Lucija je zabilježila prvi dio, a 1941. godine i drugi dio svojih *Sjećanja*, koja su bila ubrzo objavljena. Treću tajnu o kojoj se mnogo ogovorilo zabilježila je tek 1960. godine i u zapečaćenom pismu po biskupu Leirije i Fatime poslala Svetom Ocu.

³⁷ Joaquín María ALONSO, *Fatima*, 572. Također usp. António Augusto BORELLI, *Fatima. Poruka tragedije ili nade?*, 60–63; Eloy BUENO DE LA FUENTE, *A Mensagem de Fátima*, 95–96.

³⁸ Usp. Joaquín María ALONSO, *Fatima*, 572; António Augusto BORELLI, *Fatima. Poruka tragedije ili nade?*, 63–64; Eloy BUENO DE LA FUENTE, *A Mensagem de Fátima*, 96; *Documentazione critica su Fatima*, 50–51.

³⁹ Joaquín María ALONSO, *Fatima*, 572. Također usp. António Augusto BORELLI, *Fatima. Poruka tragedije ili nade?*, 65–67; Eloy BUENO DE LA FUENTE, *A Mensagem de Fátima*, 96–99; *Documentazione critica su Fatima*, 83–84.

⁴⁰ Usp. Carmelo DE COIMBRA, *Um caminho sob o olhar de Maria. Biografia da Irmã Maria Lúcia de Jesus e de Coração Imaculado*, 210–240 i 342–384; Vincenzo SANSONETTI, *Inchiesta su Fatima*, 76–78.

Mjesni župnik Manuel Nunes Formigão 28. travnja 1919. godine biskupu šalje izvještaj o događajima u Cova da Iria. Mons. José Alves Correia da Silva, mjesni biskup, ustanovio je biskupijsku komisiju koja je proučavala ukazanje. On je 13. listopada 1930. godine pastirskim pismom *O štovanju naše Gospe Fatimske (Sobre o culto de Nossa Senhora da Fátima)*⁴¹ priznao i prihvatio ukazanje. Već 13. svibnja 1926. okupilo se 100.000, a 1927. godine 200.000 vjernika u Cova da Iria.

Kapela, koju je Gospa zaželjela, sagrađena je 1919. godine, ali su je u noći između 5. i 6. ožujka 1922. godine protukatolički krugovi u portugalskom društvu srušili miniranjem, no ubrzo je sagrađena ponovno. Od 1928. do 1951. godine izgrađena je bazilika i trg ukazanja s kolonadama. Bazilika je posvećena 1953. godine. Portugal je 1931. posvećen Gospi, a 1942. godine, prigodom proslave 25. obljetnice ukazanja, proslavi je nazočila cijela portugalska vlada.⁴² U toj prigodi Gospi je posvećen i cijeli svijet. Papin legat je 1946. godine okrunio kip Gospe Fatimske. Blaženi Pavao VI. poslao je 1964. godine zlatnu ružu, a 1967. godine i sam je hodočastio u Fatimu. Sveti Ivan Pavao II. hodočastio je i 1982. godine u Fatimu, u znak zahvalnosti što ga je Gospa Fatimska spasila u atentatu. Godine 1981. metak koji ga je pogodio, a koji je Gospa skrenula da ne bude smrtonosan, dao je ugraditi u Gospinu krunu. Sestra Lucija se složila s onim što je papa sv. Ivan Pavao II. 13. svibnja 1994. godine rekao talijanskim biskupima u meditaciji u Poliklinici Gemelli: »Bila je to majčinska ruka koja je skrenula put metka i tako se papa u agoniji zaustavio na granici smrti.«⁴³ Marijanska godina 1954. pogodovala je širenju štovanja Gospe Fatimske po cijelom svijetu.⁴⁴

4.4. *Fatimske tajne, ili fatimska tajna, objavljene na ukazanju 13. srpnja 1917. godine*

Prvi dio objavljene tajne bio je viđenje pakla, drugi dio obraćenje i posvećenje Rusije Bezgrešnom srcu Marijinu i treći dio viđenje atentata i pokušaj ubojstva

⁴¹ Usp. Eloy BUENO DE LA FUENTE, *A Mensagem de Fátima*, 130–145; Adélio Fernando ABREU, *Introduzione*, u: *Documentazione critica su Fatima*, 5–27, posebno 5 i 26–27.

⁴² U prigodi 25. obljetnice fatimskih ukazanja 1942. godine dr. fra Stanko PETROV, profesor hrvatskog jezika i književnosti na Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Sinju i provincijal Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja napisao je i objavio knjigu o fatimskim ukazanjima Blažene Djevice Marije pod naslovom *Čudo XX. vijeka*. Knjigu je u pismu piscu posebno pohvalio časni sluga Božji fra Ante Antić, ali ga je i pozvao da u drugoj knjizi progovori o ukazanjima Anđela 1915. i 1916., kao i da istakne da je na proslavi 25. obljetnice u Fatimi nazočila i cijela portugalska vlada. O. Antić pita pisca kako to da nije uopće spomenuo obraćenje Rusije. U vrijeme Drugoga svjetskog rata i nakon njega o. Antić poticao je usmeno i pisano mnoge da se mole Gospi Fatimskoj.

⁴³ Usp. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Il Messaggio di Fatima*, 993.

⁴⁴ Usp. Wolfgang BRÜCKNER, *Fátima*, u: LThK, III, 1196.

»biskupa u bijelom«, tj. Svetog Oca pape. Sadržaj treće tajne ili trećeg dijela tajne otkriven je 2000. godine. Prema Eloyju Buenou de la Fuente⁴⁵ riječ je o tri dijela jedne jedinstvene tajne. On polazi od *Sjećanja* sestre Lucije i tumači ga onako kako je to napravila i Kongregacija za nauk vjere, objavljujući *Sjećanja* s. Lucije.⁴⁶ Prve dvije tajne s. Lucija prema njemu opisala je u *trećem i četvrtom sjećanju*. Prva i druga tajna objavljene su 31. kolovoza 1941. godine u *trećem sjećanju* sestre Lucije, nakon početka Drugoga svjetskog rata, pune dvadeset i četiri godine nakon ukazanja.

Vincenzo Sansonetti postavlja pitanje: Zašto tri tajne i tumači »jednu poruka u tri dijela«. Nakon toga se pita postoji li možda četvrta tajna.⁴⁷ U toj analizi on najprije govori o sjećanjima sestre Lucije, pokušavajući to razjasniti u razgovoru s mons. Lorisom Capovillom, tajnikom pape Ivana XXIII.

*Prva tajna*⁴⁸ sadrži viđenje pakla koji je Gospa pokazala djeci. To viđenje donosimo iz zapisa s. Lucije o prvom dijelu fatimske tajne 31. kolovoza 1941.: »Gospa nam je najprije pokazale more ognja, za koje se činilo da se nalazi ispod zemlje. Uronjeni u oganj demoni i duše, s rukama prozirnim i crnim ili brončanim, plutali su u ognju u ljudskom liku, nošeni plamenom koji je izlazio iz njih samih s oblacima dima, padali su na sve strane slično kao iskre u velikim požarima, lišeni težine i ravnoteže, s uzdasima i jaucima boli i očaja koji su izazivali užas i strašni strah. Démoni su se raspoznavali po strašnom i odbojnom obličju, slični zastrašujućim i nepoznatim životinjama, ali crni i prozirni. Ova vizija je trajala jedan trenutak. Hvala našoj dobroj Nebeskoj Majci, koja nas je prije toga pripremila obećavši nam da će nas uzeti u nebo (u prvom ukazanju) inače bismo bili umrli od straha i užasa.«

*Druga tajna*⁴⁹ sadrži Gospinu objavu da Bog želi u svijetu uspostaviti štovanje njezina Bezgrešnog Srca. Donosimo dio zapisa s. Lucije o drugom dijelu fatimske tajne 31. kolovoza 1941.: »Vidjeli ste pakao gdje padaju duše bijednih grešnika. Kako bi ih spasio Bog želi ustanoviti na svijetu pobožnost mojem Bezgrešnom Srcu. Ako će činiti ono što vam kažem, spasit će se mnoge duše i imat će mir. Rat će uskoro završiti, ali ako ne prestanu vrijeđati Boga, za vri-

⁴⁵ Usp. Eloy BUENO DE LA FUENTE, *A mensagem de Fátima*, 122–129: O Segredo o os segredos.

⁴⁶ CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Il Messaggio di Fatima*, 985–991: Il »Segreto« di Fatima, Prima e seconda parte del »Segreto«, 985–988.

⁴⁷ Usp. Vincenzo SANSONETTI, *Inchiesta su Fatima*, 84–93.

⁴⁸ Usp. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Il Messaggio di Fatima*, 985–987: Zapis sestre Lucije 31. kolovoza 1941.; Vincenzo SANSONETTI, *Inchiesta su Fatima*, 93.

⁴⁹ Usp. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Il Messaggio di Fatima*, 993; Vincenzo SANSONETTI, *Inchiesta su Fatima*, 94–95.

jeme papinstva Pija XI. započet će novi još gori rat. Kada vidite noć rasvijetljenu nepoznatom svjetlošću, znajte da je velik znak koji vam Bog daje kako bi pokazao da počinje kažnjavati svijet zbog njegovih zločina preko rata, gladi i progona Crkve i pape. Da bih to zaustavila, idem tražiti posvećenje Rusije mojem Bezgrešnom Srcu i uvođenje pričesti na prve subote kao naknadu. Ako prihvate moje zahtjeve, Rusija će se obratiti i nastupit će mir, ako ne, ona će po svijetu širiti svoje zablude, poticati ratove i progoniti Crkvu. Dobri će biti mučeni. Sveti Otac će mnogo trpjeti i mnogi će narodi biti uništeni. Konačno će moje Bezgrešno Srce pobijediti. Sveti Otac će mi posvetiti Rusiju, koja će se obratiti i svijet će imati razdoblje mira.«

Za drugu tajnu Sansonetti kaže kako ona pokazuje vražje djelovanje preko ratova i bezbožnih političkih sustava. Posve je jasna objava završetka Prvoga svjetskog rata i navještaj izbijanja Drugoga svjetskog rata, kao i pad komunizma u Rusiji. Lucija drži da je noć obasjana nepoznatim svjetlom zapravo *aurora borealis* viđena 25. siječnja 1938. godine za vladavine Pija XI., no rat je izbio 1. rujna 1939. godine Hitlerovom okupacijom Poljske za pape Pija XII. Doduše Hitler je 1938. godine proveo priključenje Austrije. Što se tiče molitve za duše jadnih grešnika, to se odnosi na molitve za grešnike da se obrate, kako ne bi završile u paklu, jer iz pakla se ne može nikog izbaviti, to je po teološkom učenju nemoguće.

Treća fatimska tajna (ili njezin treći dio) izazvala je najviše znatiželje. Nju je sestra Lucija zapisala 3. siječnja 1944. godine, ali je po njezinoj želji i po odluci Vatikana bila spremljena na sigurno i otkrivena je javnosti tek 2000. godine, čak 83 godine nakon objave. Treća tajna odnosi se, između ostalog, na »biskupa u bijelom,« tj. Svetog Oca.

Lucija 3. siječnja 1944. opisuje da je s lijeve Gospine strane vidjela anđela s ognjenim mačem u lijevoj ruci, koji je isijavao iskre, te se činilo da će zapaliti cijeli svijet, ali su se gasile u dodiru sa sjajem koji je Gospa isijavala iz svoje desne ruke.⁵⁰ Anđeo je tri puta povikao: »Pokora, pokora, pokora!« Vidjeli su u neizmjerne svjetlosti, koja je Bog, nešto slično onom kada se vide osobe u ogledalu, kada su pristupili bliže vidjeli su biskupa obučena u bijelo. Imali su predosjećaj da je to možda Sveti Otac.⁵¹ Različiti biskupi, svećenici, redovnici i redovnice

⁵⁰ Usp. Vincenzo SANSONETTI, *Inchiesta su Fatima*, 95–101.

⁵¹ Usp. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Il Messaggio di Fatima*, 989: »J.M.J: A terceira parte do segredo revelado a 13 de Julho de 1917 na Cova da Iria-Fátima [...] Depois das duas partes que já expus, vimos ao lado esquerdo de Nossa Senhora um pouco mais alto um Anjo com uma espada de fogo em a mão esquerda; ao centilar, despedia chamas que parecia iam encendiar o mundo; mas apagavam-se com o contacto do brilho que da mão direita expedia Nossa Senhora ao seu encon-

uspeli su se na strmu planinu, na vrhu koje je bio veliki križ s grubo odrezanim prečkama izvana kao pluto. Sveti Otac, prije negoli je došao, prošao je kroz jedan veliki grad na pola porušen, drhteći, teturajući, u boli i patnji, molio je za duše pobijenih pokraj kojih je prolazio. Kada se uspeo na vrh brda, dok je u podnožju velikog križa klečao, bio je ubijen metcima i strijelama. Na isti način umirali su i drugi: biskupi, svećenici, redovnici i redovnice, kao i svjetovnjaci, ljudi i žene različitih staleža i društvenih položaja. Ispod dvaju krakova križa nalazila su se dva anđela, svaki s posudom od kristala u ruci, u koje su skupljali krv mučenika i njome natapali duše koje su se približavale Bogu.

U teološkom komentaru ukazanja i objave tajni kardinal J. Ratzinger kaže V. Sansonettiju, da se vidi da je u prvoj i drugoj tajni ključno »spasiti duše«, u trećoj tajni to je trostruki krik »Pokora, pokora, pokora!«⁵² Kardinal Ratzinger najprije tumači mjesto i teološki smisao službene ili javne objave i one privatne u Crkvi, potom analizira antropološku strukturu privatnih objava i na kraju nastoji protumačiti fatimsku »tajnu«. Budući da su prva i druga tajna već raspravljene, ne treba ih ponovno tumačiti, kaže on, nego treba svratiti pozornost na treći dio tajne, posebno tumačenje samoga pape sv. Ivana Pavla II. Završetak tajne upućuje na slike koje je Lucija vjerojatno vidjela u pobožnim knjigama i čiji sadržaj dolazi od drevnih poimanja vjere. Na kraju Ratzinger kaže da je ključna Marijina rečenica koja je postala slavna: »Moje će se Bezgrešno Srce proslaviti«, a to znači da je po promatranju Boga njezino Prečisto Srce jače od svakog oružja, jer je svojim *fiat* omogućilo Bogu imati ljudsko srce i tako ljudsku slobodu usmjeriti prema dobru, prema Bogu, čega je posljedica to da zlo nema više posljednju riječ.⁵³ Fatimska poruka nas poziva da prihvatimo taj zaključak.

tro: o Anjo apontando com a mão direita para a terra, com voz forte disse: Penitência, Penitência, Penitência! E vimos n'uma luz emensa que é Deus: 'algo semelhante a como se vêem as pessoas n'um espelho quando lhe passam por diante' um Bispo vestido de Branco 'tivemos o pressentimento de que era o Santo Padre'. Varios outros Bispos, Sacerdotes, religiosos e religiosas subir uma escabrosa montanha, no cimo da qual estava uma grande Cruz de troncos toscos como se fôra sobreiro com a casca; o Santo Padre, antes de chegar aí, atravessou uma grande cidade meia emruínas, e meio trémulo com andar vacilante, acabrunhado de dôr e pena, ia orando pelas almas dos cadáveres que encontrava pelo caminho; chegado ao cimo do monte, prostrando de juelhos aos pés da grande Cruz foi morto por um grupo de soldados que lhe dispararam varios tiros e setas, e assim mesmo foram morrendo uns trás outros os Bispos Sacerdotes, religiosos e religiosas e varias pessoas seculares, cavalheiros e senhoras de varias classes e posições. Sob os dois braços da Cruz estavam dois Anjos cada um com um regador de cristal em a mão n'êles recolhiam o sangue dos Martires e com êle regavam as almas que se aproximavam de Deus. Tuy-3-1-1944.«

⁵² Usp. *Isto*; Joseph RATZINGER, *Commento teologico, 1000–1021*.

⁵³ Usp. *Isto*, 1021.

U životopisu s. Lucije Carmelo de Coimbra donosi sjećanje Lucije na »biskupa u bijelom« i njezin upit smije li o tome govoriti.⁵⁴ Blažena Djeвица Marija rekla joj da ne smije jer je tajna, ali da će doći vrijeme kada će se to objaviti. Gospa ih je pozvala na duboku ljubav i vjernost prema »biskupu u bijelom«. Jacinta je posvjedočila da je vidjela Svetog Oca u teškoj patnji i poniženju.

5. Fatimske tajne i tragedije XX. stoljeća

5.1. *Fatimska ukazanja i mi jučer i danas*

O fatimskim ukazanjima poznati portugalski povjesničar Joaquim Veríssimo Serrão u devetom svesku svoje *História de Portugal* 1989. piše: »Svjetlost koju je ta stvarnost bacila na Portugal i na cijeli svijet nadmašila je svoje početno značenje transcendentalne objave koju je imala u zemlji bez nade. [...] Tri četvrtine stoljeća prošla su od ukazanja u Cova da Iria, koje ne može zanijekati racionalističko promišljanje, niti se može omalovažiti ili umanjiti moćna snaga nadnaravnoga koja se pokazala kao živi ideal vjere.«⁵⁵

Kada govorimo o fatimskim ukazanjima kao o nadnaravnom događaju, o teofaniji, primjećujemo poziv da nadiđemo »apsolutiziranje onoga ljudskog«, kako na osobnom planu tako i u društvu i u politici općenito, posebno kad su u pitanju protukršćanske ideologije, kako one prikrivene tako i one otvorene i agresivne.

Kada su u pitanju ukazanja, posebno ona marijanska, teolozi, fenomenolozi religije, antropolozi, bibličari, ali i neki drugi znanstvenici, govore o posebnim zemljopisnim zadatostima, posebnoj kozmološkoj scenografiji, s jedne strane, ali i posebnim društvenim, vjerskim i općenito povijesnim okolnostima u kojima se događaju ukazanja.⁵⁶ Marija se obično ukazuje u zabačnim krajevima, najčešće djeci i društveno nevažnim osobama, u teškim druš-

⁵⁴ Usp. Carmelo de COIMBRA *Um caminho sob o olhar de Maria. Biografia da Irmã Maria Lúcia de Jesus e de Coração Imaculado*, 67.

⁵⁵ Navod donosi biskup Leirije i Fatime António Marto. Usp. António MARTO, Prefácio, u: Eloy BUEN DE LA FUENTE, *A Mensagem de Fátima*, 11.

⁵⁶ Robert ERNST (*Lexikon der Marienerscheinungen*) govori o 600 ukazanja, Gottfried HIERZENBERGER i Otto NEDOMANSKY (*Erscheinungen und Botschaften*) govore o 900 ukazanja dok René LAURENTIN i Patrick SBALCHIERO (*Dictionnaire des »apparitions« de la Vierge Marie*) govore o 2400 ukazanja. Usp. Louis LOCHET, *Muttergottes Erscheinungen*, Frankfurt/M., 1958.; prijevod iz francuskog *Apparitions*, Paris, 1956.; *Erscheinungen*, u: LThK, III: Jacob KRÉMER, II. Biblisch, 828–829; Donato VALENTINI – Max SECKLER, III. Systematisch-theologisch, 829–831; Udo ZELINKA, IV. In der Mystik, 831–832; Anton BUCHNER, V. Psychologisch, 832–833. Hermann LAIS, *Erscheinungen*, u: *Marienlexikon*, II, 395–398.

tvenim okolnostima koje pogađaju Crkvu i vjernike, a to su ratovi, prirodne katastrofe, pretjerani politički i ideološki sekularizam i idealiziranje ljudskog samoostvarenja.

Gubitak vjerskog i moralnog smisla ljudskog života i ratne strahote, što se i preko XIX. i XX. stoljeća nastavilo i u trećem mileniju, potiče nas i upozorava da pokušamo otkriti u fatimskim ukazanjima, kako u onima koji su im prethodila tako i u onima koja su se poslije dogodila, Božje nastojanje da nam posredstvom Marije priopći svoju brigu za nas i da nas pozove na osobno obraćenje i na molitvu za suvremenike, koji su ne samo zalutali nego se i izgubili i moralno potonuli u stvaranju »novog čovjeka«, koji »ima zadaću i treba ostvariti svoje pravo na izbor vlastitog identiteta i života«. ⁵⁷ Svjedoci smo da jedni ne žele, a drugi nisu sposobni prosuditi i spoznati kršćanski smisao ljudske povijesti i ljudskog života. Neki ciničniji kritičari tzv. ideala modernog čovjeka iz druge polovice XX. i prvih petnaest godina XXI. stoljeća otvoreno govore o »pranju mozga« putem medija, mode i posebno upornim ponavljanjem da je čovjek gospodar svoje sudbine i da ima pravo na izbor.

U takvoj situaciji mogu nam pomoći vapaji Ivana Pavla II., koje je izrekao na prvu obljetnicu atentata 13. svibnja 1982. godine u Fatimi, ponavljajući posvetu svijeta Majci Božjoj: »Izbavi nas od glada i rata; od nuklearnog rata, od samouništenja, od svih ratova; od grijeha protiv ljudskog života od njegova početka; od mržnje i umanjivanja dostojanstva djece Božje; od nepravda u društvenom, nacionalnom i međunarodnom životu; od olakog gaženja Božjih zapovijedi; od pokušaja da se iz ljudskih srdaca iskorijeni istina o Bogu; od grijeha protiv Duha Svetoga.«

5.2. Slijedeći Gospine poruke, svjedočiti kršćanski poziv

Odjeci Gospinih poruka iz Fatime kod vjernika trebaju biti svijest o pozivu na obraćenje pojedinaca i naroda, o zadaći Crkve da predano živi i neustrašivo svjedoči evanđeosku istinu upravo onda kada je mnogi odbacuju i gaze i »kada više nije u modi«. To vrijedi i za svakog pojedinog vjernika.

Kada danas s povijesnog odmaka promatramo sve ono što se događalo Katoličkoj crkvi i svim kršćanima u XX. stojeću, biva nam posve jasno da je Gospa u Fatimi upozorila Crkvu na patnje i progone pod komunizmom i

⁵⁷ Usp. Eloy BUENO DE LA FUENTE, *A Mensagem de Fátima*, 197–216 i 269–27. Pisac na str. 202 paragraf 9.2 doslovno naslovljava »Contra o poder diabólico que pretende dominar o mundo«. Također usp. Vincenzo SANSONETTI, *Inchiesta su Fatima*, 154–169, posebno 161–162.

nacizmom i drugim ideologijama. Danas, pak, imamo omalovažavanje Crkve i tjeranje »u sakristiju« od strane liberalno-sekularne ideologije i od njihova stava da čovjek može i treba izabirati što će i tko će biti i kako će svoju osobu i svoj život ostvariti. Ne smijemo zaboraviti i patnje Crkve u nekim zemljama Trećeg svijeta. Suprotstaviti se možemo jedino ako prihvatimo ono što Gospa od nas traži, na što nas poziva, a to je ono što Isus kaže u evanđelju: ako su me ne progonili, i vas će progoniti. Suprotstaviti se možemo pokorom, molitvom i životom po evanđelju, kao i javnim zastupanjem kršćanskih ideala.

Poruke, objave i pozivi Gospe u Fatimi i na drugim mjestima jesu i ostaju i nakon prihvaćanja od strane Crkve privatne objave, jer je službena objava završila s Isusovim uzašašćem. Ukazanja Krista, Gospe i svetaca i objave, točnije zahtjevi, da kao kršćani živimo sukladno evanđelju, trebaju za nas biti poticaj da naš kršćanski život živimo sukladno evanđelju, iako uvijek ostaju na razini privatnih objava.

Zaključak

Nakon opisa društvenog i političkog konteksta u drugoj polovici XVIII., u XIX. i početkom XX. stoljeća, izneseni su podatci nekoliko važnih autoriteta o broju crkveno priznatih i nepriznatih Marijinih ukazanja u dvije tisuće godina kršćanstva, koja se kreću od 600 (Robert Ernst), 900 (Gottfried Hierzenberger i Otto Nedomansky) do 2.400 (René Laurentin i Patrick Sbalchiero). Potom su izneseni podatci o šesnaest priznatih Marijinih ukazanja u XVIII., XIX. i XX. stoljeću. Opisana je povijest štovanja Anđela Portugala i ukazivanje Anđela mira. Analizirana su Marijina ukazanja u Fatimi u kontekstu ukazanja u XIX. i početkom XX. stoljeća. Ukratko su obrađena ukazanja pojedinačno, njihovo crkveno priznanje i tajne koje je Gospa povjerila vidiocima. Na kraju su u svjetlu tih tajni uklatko analizirane tragedije i protukršćanske ideologije u XX. i na početku XXI. st. Tu otkrivamo određene sličnosti s onim što se događalo krajem XIX. i početkom XX. stoljeća neposredno prije Gospinih ukazanja u Fatimi.

Kada su u pitanju fatimske poruke na početku XXI. stoljeća, nameću nam se tri teze. *Prva teza* je da su fatimske poruke sukladne učenju crkvenog učiteljstva, posebno kada je riječ o moralnim, društvenim, gospodarskim i političkim pitanjima. *Druga teza* jest da Crkva na razini učiteljstva, kao i na razini vjerničkog života, i danas treba neustrašivo učiti i životom svjedočiti kršćanske ideale i tako pobijati sekularističke i novopoganske ideologije. *Treća teza* upozorava kako su kroz povijest prije velikih socijalnih potresa i oluja, Crkva

i cijelo društvo preko različitih nebeskih znakova i privatnih objava stalno bili upozoravani.

Summary

FATIMA APPARITIONS AND MESSAGES – A HUNDRED YEARS LATER

Josip ŠIMIĆ

The Vicepostulature of the Honourable Servant of God, Ante Antić OFM
Vrbanićeva 35, HR – 10 000 Zagreb
josip.simic53@gmail.com

In this paper the author situates the talk about the apparitions of Our Lady in Fatima in historical, social and political context in Portugal from the second part of the 18th until the apparitions of Our Lady in Fatima. The author also lists the 16 Marian apparitions that the Church recognised in the 18th, 19th and 20th century from Laus (France) 1664 – 1718 to San Nicolas de los Arroyos (Argentina) 1983 – 1990. Then he briefly describes the emergence of feasts and worship of the Angels of Portugal and the apparitions of the Angel of Peace in 1915 and 1916, which were the heavenly preparation for the apparitions of the Mother of God. After that, the writer interprets the Lady's apparitions in Fatima from May 13 to October 13, 1917, which is followed by a short description of each individual apparition. He then discusses the Church's recognition of the apparitions. After that, the author analyses the three-part secret (or three secrets) that the Lady revealed to children on the third apparition on July 13, 1917. At the end, the author discusses the Fatima secrets and messages about the horrors of the 20th century and our task today.

Key words: Angel (custodian) of Portugal, Angel of Peace, Fatima secret/secrets, Our Lady, Our Lady's apparitions.